

ISTOTA MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA POLSKIEJ GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ W OKRESIE PRZEDAKCESYJNYM I PEŁNEGO CZŁONKOSTWA W UNII EUROPIJSKIEJ

THE ESSENCE OF FINANCING POSSIBILITY OF FOOD IN THE PRE-ACCESSION TIME AND FULL MEMBERSHIP IN EUROPEAN UNION

Krzysztof Firlej, Ph. D.
Economic University of Cracow
e-mail: firlejk@uek.krakow.pl

Słowa kluczowe: agrobiznes, gospodarka żywnościowa, fundusze strukturalne

Synopsis: W pracy poddano analizie możliwości wspierania finansowego polskiej gospodarki żywnościowej w okresie przedakcesyjnym i po 2004 roku przez fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Oceniono pozycję polskiej gospodarki żywnościowej w aspekcie wynegocjowanego Traktatu Akcesyjnego. Zaprezentowano programy wsparcia finansowego polskiej gospodarki żywnościowej w fazie pełnego członkostwa w Unii Europejskiej oraz ich wpływ na jej rozwój i obszary.

1. Wstęp

Polska - jako największy obszarowo i najlepszy względem poziomu rozwoju rolnictwa nowy członek Unii Europejskiej - najdłużej negocjowała swoje warunki dotyczące funkcjonowania i finansowania rolnictwa. Rozmowy akcesyjne w obszarze rolnictwa o przyjęcie Polski do struktur politycznych Unii Europejskiej i gospodarczych Wspólnot Europejskich okazały się bardzo trudne, gdyż były procesem trwającym kilka lat, budziły wiele emocji, kontrowersyjnych opinii i nade wszystko nadziei dla obu stron¹. Dla strony polskiej - jako kraju z wyższym potencjałem rolnictwa, aniżeli gospodarczego² - przystąpienie do Unii Europejskiej miało otworzyć rynek wewnętrzny, ale także dostęp do rynku 450 mln konsumentów. Akcesja otworzyła także dostęp do wielokrotnie wyższych środków budżetowych na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich³, przez co gospodarka żywnościowa stała się beneficjentem tejże integracji wraz ze strukturami unijnymi⁴. Dzień 13 grudnia 2002 zakończył toczące się w Kopenhadze negocjacje w sprawie członkostwa Polski

¹ Programy i fundusze pomocowe dla wsi i rolnictwa. Krajowe i pozyskiwane z Unii Europejskiej. Projekt FAPA nr PL9607-02-16/765, „Szkolenia regionalne z zakresu integracji rolnej”, Kraków 2000, s. 7.

² R. Urban, *Wstęp, Stan polskiej gospodarki żywnościowej po wejściu do Unii Europejskiej* [w:] I. Szczepaniak, *Konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego po wejściu do Unii Europejskiej*, [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*, „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, Program Wieloletni 2005-2009, Warszawa 2007, s. 7.

³ I. Szczepaniak, *Konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego po wejściu do Unii Europejskiej*, [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*, „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, Program Wieloletni 2005-2009, Warszawa 2007, s.30.

w Unii Europejskiej. Kwestia polskiego rolnictwa, jego warunków funkcjonowania i rozwoju stała się jedną z priorytetowych, które należało rozstrzygnąć, aby zamknąć ostatnią rundę rokowań. Niestety negocjatorzy unijni przyjęli twardą postawę, która polegała na obronie przywilejów dotychczasowych członków Unii Europejskiej. To nasz kraj przystępował do struktur Jednolitego Rynku i mając to na uwadze należało przyjąć właściwą postawę w negocjacyjnych kwestiach. Obecnie wiele krajów pragnie zdobyć status członkostwa (np. Ukraina i Turcja) i nie stwarza wielu problemów negocjacyjnych. Polska wstąpiła do Unii Europejskiej z dużym potencjałem w rolnictwie, przemyśle spożywczym i w całym sektorze agrobiznesu. Ważnym zagadnieniem było zajęcie właściwej pozycji polskiego rolnictwa na rynku unijnym, która rokuje nadzieje na jego rozwój i odgrywanie znaczącej roli w wyżywieniu kontynentu europejskiego oraz bezproblemowe funkcjonowanie na rynku światowym.

Pełne członkostwo Polski w Unii Europejskiej to wielka szansa na zdynamizowanie procesów rozwoju społeczno – gospodarczego naszego rolnictwa umożliwiającą przekształcenie i dostosowanie go do zasad biznesowych. To właśnie rolnictwo było kluczowym zagadnieniem, które wstrzymywało i przedłużało toczone dyskusje oraz negocjacje akcesyjne. Opierały się one na hipotetycznych analizach ekonomicznych przeprowadzonych wcześniej przez obie strony, co nie dawało wiarygodnych informacji projekcyjnych. Dostępne analizy i ekspertyzy statystyczne dotyczyły najczęściej określenia płatności bezpośrednich i wyznaczenia kwot produkcyjnych. Na podstawie wcześniej sporządzonych analiz skonstruowano harmonogram włączenia polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej do struktur unijnych i obejmowania go przepisami Wspólnej Polityki Rolnej. Dokładne przedstawienie analizy kosztów i korzyści w długim okresie obejmującym lata 2004-2013 przedstawił w swoim „Raporcie Natolińskim” Janusz Rowiński. Uważa, że „...przyjęcie tak długiego okresu ma istotny wpływ na wyniki rachunku ekonomicznego nie tylko dlatego, że wraz z upływem czasu wszyscy działający w sferze polskiej gospodarki żywnościowej będą coraz umiejętniej wykorzystywać instrumenty WPR”. Coroczne wypłacanie płatności bezpośrednich rolnikom wpływa na odnalezienie się ich na rynku unijnym i unowocześnianie funkcjonowania ich gospodarstw w okresie przejściowym. Korzystne rezultaty przynosi finansowanie regionów wiejskich z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. To właśnie na rozwój regionalny były ponoszone największe wydatki z równoczesnym ograniczeniem środków stabilizujących rynki branżowe

⁴ M. Wigier [red.], *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej* [w:] Program wieloletni. Synteza badań 2005 roku, IERiGŻ PIB, Warszawa 2005.

surowców rolnych. Podstawowe obszary wsparcia w zakresie polityki wiejskiej dotyczą:

- poprawy struktur wewnętrznych gospodarstw rolnych dla przemysłu rolno – spożywczego,
- konwersji i reorientacji potencjału produkcyjnego rolnictwa, w celu wprowadzania nowych technologii,
- pobudzania produkcji żywnościowej i dewersyfikacji działalności gospodarczej,
- trwałego rozwoju lasów i ochrony krajobrazu rolniczego,
- utrzymania i wzmocnienia żywotnej tkanki społecznej na obszarach wiejskich,
- utrzymania i promocji ekstensywnych systemów gospodarki rolnej (low input),
- usuwania nierówności społecznych oraz zwiększania zatrudnienia i pełniejszego wykorzystania zasobów lokalnych⁵.

Rozwój obszarów wiejskich w powiększonej Unii Europejskiej został zapoczątkowany i zaplanowany już na początku lat dziewięćdziesiątych. Powstały wtedy postanowienia dotyczące integracji mechanizmów regulacji rynku i ekonomiki gospodarstwa rolniczego z instrumentami o charakterze strukturalnym. W 1999 r. stworzono podstawy polityki rozwoju obszarów wiejskich w ujęciu horyzontalnym dla całej Unii Europejskiej oraz nakreślono mechanizmy wsparcia w zależności od państwa lub regionu. Jednym z najważniejszych problemów w prowadzonych negocjacjach była kwestia powierzchni bazowych, planów referencyjnych i ustalenie kwot produkcyjnych. Były to ustalenia, które miały przynieść największe korzyści dla polskiej gospodarki żywnościowej. Należy zauważyć, że kwoty i „parakwoty” produkcyjne w Unii Europejskiej przyjmują zróżnicowany poziom, a ich przekraczanie powoduje ponoszenie wysokiej kary finansowej. Jest to swego rodzaju paradoks w czasach, gdy setki tysięcy osób głodują na świecie, niemniej jednak przepisy te zostały już wcześniej stworzone i nasz kraj musi je respektować, nie zważając na aspekt społeczny. Podsumowując kwestię przyznanych kwot należy stwierdzić, że polska propozycja opierała się na poziomie produkcji późnych lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Niestety nie udało się wynegocjować proponowanych przez stronę polską kwot i „parakwot” produkcyjnych (poza niektórymi wyjątkami), a ponadto negocjatorzy Unii Europejskiej zgodnie ze wcześniejszymi założeniami przeforsowali poziom produkcji drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych.

⁵ G. Spychalski, *Wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w rozwoju polskich obszarów wiejskich*, [w:] S. Urban, *Agrobiznes 2004, Sytuacja agrobiznesu w Polsce po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, Tom 2, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004 s. 269.

Niezwykle ważnym zagadnieniem dotyczącym funkcjonowania naszego rolnictwa w fazie pełnego członkostwa było uzgodnienie wypłaty płatności bezpośrednich, które już zostały wypłacone po złożeniu wymaganej dokumentacji (wniosków) przez zainteresowanych rolników. Z badań przeprowadzonych przez W. Czubaka na terenie całej Polski w 2005 roku wynika, że już w pierwszym roku funkcjonowania dopłat niemal wszyscy rolnicy złożyli wnioski o płatności i otrzymali dopłaty⁶. Zgodnie z ustaleniami polscy rolnicy otrzymali w latach 2004-2006 płatności bezpośrednie w wysokości 36%, 39% i 42% pełnych płatności obowiązujących w Unii Europejskiej. Polski rolnik przez kolejne lata (2004-2013) będzie otrzymywał powiększającą się kwotę dopłat bezpośrednich, tak aby w 2013 roku otrzymać stu procentową ich wartość unijną. Należy zaznaczyć, że Polska otrzymała prawo uzupełniania wysokości dopłat bezpośrednich ze swojego budżetu w wysokości nie przekraczającej 30% ich wysokości. Przy pełnym wykorzystaniu przysługujących uprawnień wysokość dopłat może już w 2010 roku osiągnąć 100 procentową wartość.

Jak zauważa A. Czyżewski w poprawie konkurencyjności sektora rolno – żywnościowego w Polsce niezwykle istotną rolę odgrywa budżet⁷, a jako główne przesłanki świadczące o tym wymienia, że:

1. na podstawie analizy ustaw budżetowych uchwalonych po integracji z UE można stwierdzić, iż głównie dzięki współfinansowaniu funduszy i programów unijnych, a także uzupełniającemu finansowaniu dopłat obszarowych przez krajowy budżet - środki finansowe z roku na rok są coraz wyższe przez co wzrasta udział wydatków na sektor rolny, wieś i obszary wiejskie,
2. przepływy środków finansowych pomiędzy UE i Polską przynoszą stronie polskiej potencjalne dodatnie efekty netto,
3. ustawy budżetowe z minionych lat i projekt budżetu na 2006 r. dowodzą, iż polski rząd konsekwentnie i od kilku lat w coraz wyższym stopniu wiąże rozwój rolnictwa, obszarów wiejskich i rynków rolnych ze środkami pomocowymi i kredytowymi z zagranicy, głównie z UE.

Należy również zgodzić się z tezą autora, że rozwój rolnictwa w Unii Europejskiej pozostaje pod silnym wpływem instrumentarium WPR⁸, a dochody rolnicze wzrastają przez system ich wsparcia przy pomocy dopłat z budżetu unijnego.

⁶ W. Czubak, *Ocena dopłat bezpośrednich w gospodarstwach indywidualnych*, [w:] Roczniki Naukowe SERiA, Tom VIII, Zeszyt 1, Warszawa – Poznań 2006, s. 30-31.

⁷ A. Czyżewski, *Rozliczenia budżetowe między Polską a Unią Europejską w sektorze rolno – żywnościowym jako przesłanka poprawy jego konkurencyjności po 2004 roku*, [w:] S. Urban, *Agrobiznes 2006. Konkurencja w agrobiznesie – jej uwarunkowania i następstwa*, Tom 1, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 156-157.

2. Ocena pozycji polskiej gospodarki żywnościowej w aspekcie Traktatu Akcesyjnego

Skonstruowanie Traktatu Akcesyjnego budziło wiele wątpliwości co do konkurencyjności naszego rolnictwa i gospodarki żywnościowej w początkowym okresie członkostwa. Uzupełnianie dopłat z własnego budżetu przyspieszyło proces modernizacji polskiego rolnictwa i jego konkurencyjność na rynku europejskim. Uzdrowienie stanu polskiego rolnictwa bez udziału samych zainteresowanych w działaniach przedsiębiorczych i innowacyjnych nie mogło być możliwe. Płatności bezpośrednie stanowią jedynie rekompensatę wyrównującą straty poniesione w związku z funkcjonowaniem na trudnym unijnym rynku. Ich istnienie stało się koniecznym wsparciem dla całej rzeszy rolników pracujących w trudnych warunkach gospodarki rynkowej, a zarazem jest zachętą do dalszej pracy i pozostania w sektorze rolnym. Z drugiej strony należało zrozumieć protekcyjny stanowisko Unii Europejskiej wobec swoich dotychczasowych rolników, którzy bali się włączenia w jednym momencie tak dużej ilości członków. Z tego względu liczone było z okresem przejściowym w funkcjonowaniu polskiego rolnictwa w Unii Europejskiej, co można uznać za swego rodzaju dług wdzięczności za umożliwienie pełnego członkostwa dla naszego kraju. W tym miejscu należy zauważyć, że pierwsze lata członkostwa już przyniosły wiele korzyści i zadowolenia wśród ludności rolniczej. Trudno nie zgodzić się z poglądem, że Polska była pokrzywdzona w początkowej fazie członkostwa. Każdy kraj wstępując do Unii Europejskiej napotykał na określone warunki, które następnie realizował, aby mógł równoprawnie funkcjonować w Unii Europejskiej. Dzisiaj Polska wraz ze swym poziomem potencjału gospodarczego w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest w stanie zapewnić sobie realne możliwości konkurencyjności na rynkach unijnych. Należy zauważyć, że płatności bezpośrednie dotyczą głównie dwóch dziedzin rolnictwa – upraw polowych, na które przeznaczono 70% kwoty płatności bezpośrednich oraz mięsnego chowu bydła, dla którego zarezerwowano 25 %.

Oprócz należnych dopłat bezpośrednich każdy polski rolnik od momentu przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej ma możliwość skorzystania z przysługujących mu środków finansowych funduszy strukturalnych. Przekonali się o tym polscy rolnicy, którzy już wcześniej korzystali ze wsparcia finansowego wykorzystując środki z tak zwanych funduszy przedakcesyjnych, takich jak ISPA, SAPARD i Phare. Jako beneficjenci - pionierzy tych funduszy zdobyli doświadczenie, które mogą aktualnie

⁸ A. Czyżewski, A. Grzelak, A. Matuszczak, *Integracja versus globalizacja – jako problem polityki rolnej*, [w:] Roczniki Naukowe SERiA, Tom VIII, Zeszyt 4, Warszawa – Poznań 2006, s. 94.

wykorzystywać. Obok nich pojawili się nowi kandydaci do skorzystania z funduszy, którzy przekonali się, że ich zdobycie, pomimo trudnych warunków wstępnych w zakresie formalnym jest bardzo prawdopodobne. Jako pełnoprawni członkowie Wspólnoty mają do tego prawo, a skorzystanie z niego jest zależne w największym stopniu od ich inwencji. Najbardziej zadowolonymi z wcześniejszej pomocy są beneficjenci funduszu SAPARD, funkcjonujący wcześniej w sektorze przetwórstwa rolno – spożywczego, gdyż aktualnie posiadają ustabilizowaną pozycję rynkową.

3. Programy wsparcia finansowego polskiej gospodarki żywnościowej w fazie pełnego członkostwa w Unii Europejskiej

W Polsce powstały dwa programy dotyczące wsparcia rozwoju gospodarki żywnościowej i regionów wiejskich środkami strukturalnymi. W aktualnej fazie naszego członkostwa do roku 2006 funkcjonują Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” i Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. Regiony wiejskie korzystają również ze środków sektorowych programów operacyjnych takich, jak: „Wzrost konkurencyjności gospodarki”, „Zintegrowany program operacyjny rozwoju regionalnego – infrastruktura na wsi” i „Rozwój zasobów ludzkich”⁹. Środki na finansowanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Środki na finansowanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2004 – 2006 (w tys. euro)

Tabela finansowania Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich w mln EUR		
Wyszczególnienie	Okres programowania	
	2004 – 2006	
	Wydatki publiczne	Wkład UE
Renty strukturalne	640,5	512,4
Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	376,3	301
Grupy producentów rolnych	25,4	20,2
Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)	976,8	781,4
Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt	348,9	279
Zalesianie gruntów rolnych	101,8	81,4
Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE	243,4	194,7
Pomoc techniczna	34	27,1
Uzupełnienie płatności bezpośrednich	705,3	564,2
Projekty zatwierdzone w ramach Rozporządzeniu (KE) Nr 1268/1999	140	105
Razem Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich	3592,4	2866,4

⁹ Rowiński J., „Członkostwo Polski w Unii Europejskiej – problemy gospodarki żywnościowej”. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa 2003.

Źródło: *Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004.*

SPO nazwany Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich jest realizowany od 2004 roku, a jego główne zadanie to realizacja strategii rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Finansowanie programu będzie odbywać się do końca 2008 roku ze środków publicznych budżetów państwa, samorządów regionalnych i lokalnych oraz Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie - Sekcja Orientacji (EAGGF), oraz środków prywatnych inwestorów. Program pełni rolę narzędzia pomocnego do realizacji celów Narodowego Planu Rozwoju, w części „Restrukturyzacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”. W założeniach programu zostały wyodrębnione dwa najważniejsze cele strategiczne, które będą realizowane równolegle oraz wzajemnie uzupełniające się, do których należą:

- poprawa konkurencyjności gospodarki rolno – żywnościowej, który jest przyjęty jako najważniejszy cel strategiczny rozwoju polskiego rolnictwa oraz przetwórstwa żywności w pierwszych latach członkostwa w UE,
- zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, który jest realizowany w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), jak również innych programów operacyjnych w ramach Narodowego Planu Rozwoju.

Realizacja powyższych celów odbywa się przez wspieranie zmian i modyfikacji w sektorze rolno – żywnościowym oraz poprzez zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Pomoc strukturalna na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa musi być uzupełniona, ze względu na ograniczenia możliwej interwencji, wynikającej z jednofunduszowego charakteru Sektorowego Programu Operacyjnego pt. „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” przez:

- transfery środków przeznaczonych na rozwój infrastruktury (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – ERDF),
- tworzenie pozarolniczych miejsc pracy i rozwój zasobów ludzkich (Europejski Fundusz Socjalny – ESF i ERDF),
- instrumenty pomocy krajowej, kontynuowane po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej¹⁰.

Dokumentem programowym w stosunku do powyższego programu jest Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (Rural Development Plan), który jest współfinansowany przez Sekcję Gwarancji EAGGF (z części budżetu UE przeznaczonej na rozwój obszarów

¹⁰ SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich. <http://www.srodki-strukturalne.pl/infopage.php?id=26>

wiejskich), którego zadaniem jest finansowanie działań uznanych za priorytetowe w zakresie poprawy stanu rolnictwa i osób w nim zatrudnionych. Najważniejsze z nich to:

- wypłaty rent strukturalnych,
- wdrażanie programów rolno – środowiskowych,
- zalesianie gruntów rolnych,
- wsparcie terenów trudnych w prowadzeniu gospodarki rolnej i gospodarstw niskotowarowych,
- wsparcie dostosowania gospodarstw do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej,
- wspieranie powstawania i rozwoju grup producentów oraz pomocy technicznej.

Realizacja powyższych programów umożliwi w tym okresie wspieranie modernizacji i restrukturyzacji polskiego rolnictwa i przemysłu rolno – spożywczego, co jak dowodzi historia (na przykładzie wykorzystania środków z programu SAPARD) jest bardzo dla niego opłacalne. Całkowita kwota pomocy przewidziana w Planie wynosi 3592,4 mln EUR. Należy zaznaczyć, że część środków finansowych przeznaczono na uzupełnienie płatności bezpośrednich (705,3 mln EUR) oraz na sfinansowanie niektórych działań Programu SAPARD (140,0 mln EUR)¹¹.

4. Wpływ wsparcia finansowego na rozwój polskiej gospodarki żywnościowej i jej obszary

Oceniając funkcjonowanie polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej po pierwszych trzech latach członkostwa należy stwierdzić, że jego pozycja zaczęła się stabilizować i jest zadawalająca. Modernizacja, przestawianie i unowocześnianie będą musiały na stałe wejść do harmonogramu jego funkcjonowania, gdyż ich brak może grozić skansenizacją i głęboką zapaścią całego sektora agrobiznesu. W krajowym agrobiznesie funkcjonuje wiele firm, które przeszły etap restrukturyzacji, stosują instrumenty marketingu i z powodzeniem wkroczyły na unijny rynek. Ich funkcjonowanie jest godnym wzorem do naśladowania oraz zachętą dla pozostałych do intensywnych prac w zakresie modernizacyjno - inwestycyjnym. Szczególnie widoczna jest chęć inwestowania i unowocześniania działalności przy pomocy wykorzystania środków finansowych z unijnych funduszy, co pomaga w dalszej ich modernizacji i unowocześnianiu. Stałe zainteresowanie pozyskiwaniem środków finansowych z Funduszy Strukturalnych jest tak znaczne, że w połowie roku 2005

¹¹ Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich, <http://www.bip.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1320>

powstał problem rozdziału puli istniejących środków finansowych. Chętnych było tak wielu, że przekroczyli w swoich wnioskach sumę przewidzianą na wypłaty.

Wnioski rolników o dofinansowanie inwestycji wyczerpują w pełni fundusze strukturalne, jakimi dysponuje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Na inwestycje w gospodarstwach rolnych, różnicowanie działalności, premie dla młodych rolników oraz na rozwój i ulepszanie infrastruktury rolnicy dostali z Agencji do 2006 r. 5,83 mld zł¹². Były to duże kwoty, których praktyczne wchłonięcie przez sektor polskiego agrobiznesu zaowocowało zajęciem znaczącej i konkurencyjnej pozycji na rynku UE. W składanych wnioskach rolnicy deklarują chęć zakupu nowoczesnych maszyn rolniczych, dostosowanie produkcji do unijnych standardów, dofinansowywanie gospodarstw niskotowarowych, odnowę wsi i zachowanie dziedzictwa kulturowego, propozycje rozwoju hodowli bydła opasowego i zwierząt płowych, jak również pojawiają się wnioski mogące świadczyć o stricte biznesowym podejściu do prowadzonej działalności gospodarczej, jak chociażby produkcja biomasy, scalanie gruntów i terenowa restrukturyzacja gospodarki wodnej. Wcześniejszy projekt budżetu Unii Europejskiej zakładał otrzymanie przez polskich rolników większej ilości środków. Niestety zgłaszane propozycje nie będą realizowane ze względu na zmieniającą się strukturę budżetu unijnego i weryfikację ustaleń przez Komisję Europejską. W 2005 i 2006 roku Polska otrzymała po 1,35 mld euro, a od roku 2007, gdy powstanie Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich suma pomocy ma być powiększona o 40 %, co daje 1,89 mld euro. Już w 2005 roku około 500 tys. firm ubiegało się o 1 mld zł pomocy z przeznaczeniem na inwestycje celowe na poprawienie przetwórstwa artykułów rolno – spożywczych. Jednocześnie należy zauważyć, że od 2007 roku nie przysługuje pomoc finansowa dla dużych przedsiębiorstw rolnych, które Unia Europejska pomija w swym dofinansowywaniu. Jest to wynikiem ogólnie przyjętej strategii w kwestii rozwoju rolnictwa, zakładającej, że priorytetowym działaniem jest rozwój obszarów wiejskich, a następnie konkurencyjność i różnicowanie rolnictwa.

Skonstruowane w ten sposób założenia Wspólnej Polityki Rolnej w zakresie pomocy finansowej przekładają się na korzyści będące ich konsekwencją, co w przyszłości zaowocuje jeszcze wyraźniejszym rozwojem i modernizacją wielu branż, jakże istotnych dla funkcjonowania całego sektora agrobiznesu (np. przemysłu spożywczego, czy rynku maszyn rolniczych).

¹² Kozmana M., *Pomoc idzie jak woda*. Rzeczpospolita Nr 142, 2005.

4. Wnioski

Konkludując można zauważyć, że podstawowym celem unijnego wsparcia finansowego będzie zapewnienie polskiemu agrobiznesowi możliwości rozwojowych pod względem modernizacyjnym i restrukturyzacyjnym przy zagwarantowaniu wszystkim przedsiębiorcom i rolnikom dodatkowych środków na egzystencję w trudnym, wciąż trwającym okresie adaptacyjnym. Doświadczenia zdobyte przez dotychczasowych beneficjentów mogą wiele pomóc następnym zainteresowanym starającym się o pozyskanie środków. Ocena zaistniałej sytuacji przez pryzmat dotychczasowych działań, reakcje samych zainteresowanych oraz wynikające skutki postępowania pozwalają na skonstruowanie następujących wniosków:

1. W wielu branżach polskiego przemysłu rolno – spożywczego i gałęziach rolnictwa w okresie przedakcesyjnym zostały poniesione duże koszty związane z ich dostosowaniem do wymogów unijnych. Trudny do oceny jest rozmiar poniesionych kosztów, gdyż należałoby wyznaczyć wielkość kosztów związanych z integracją oraz wielkość kosztów niezależnych, które musiałyby zostać poniesione w związku z normalnym funkcjonowaniem. Dotyczy to przede wszystkim takich branż przemysłu rolno – spożywczego jak mięsna, mleczarska i drobiarska, w których w latach 2002-2004 funkcjonowało niewiele zakładów spełniających normy unijne.

2. Sektor agrobiznesu ponosi znaczące koszty związane z członkostwem Polski w Unii Europejskiej, będące konsekwencją dostosowania się do obowiązujących w UE przepisów sanitarnych, weterynaryjnych, jak również dotyczących ochrony środowiska i dbania o właściwe traktowanie zwierząt. Większość wymienionych kosztów jest ponoszona ze względu na przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, ale są i takie, które należy ponieść w związku z naturalnym rozwojem społeczno – gospodarczym, co w dzisiejszych czasach stało się nieuniknione. Koszty przystosowywania polskiego agrobiznesu do światowych standardów wynikają także ze zmian zachodzących na rynkach światowych. Niemniej jednak w początkowych latach naszego członkostwa możemy i powinniśmy mówić o kosztach dostosowania, które muszą być porównywane z korzyściami wynikającymi z aktualnej sytuacji.

3. Korzyści wynikające z przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej przekładają się na wymierne środki finansowe, które otrzymało nasze rolnictwo już w 2004 roku i będzie je otrzymywać aż do 2013 roku. Środki te będą uzupełniane z krajowych środków publicznych, czyli z budżetu państwa i budżetów lokalnych.

Abstract:

The paper presents the possibilities of financial support of Polish food economy during pre-accession time and after 2004 by structural funds from European Union. The position of Polish food economy was established in the aspect of negotiated Accession Treaty. The programmes of financial support of Polish food economy and their influence on the development and regions of European Union during our full membership are also presented.

Key words:

Agribusiness – food economy – structural funds

Słowa kluczowe: agrobiznes, gospodarka żywnościowa, fundusze strukturalne

Streszczenie:

W prezentowanym artykule poddano analizie możliwości wspierania finansowego polskiej gospodarki żywnościowej w okresie przedakcesyjnym i po 2004 roku przez fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Na podstawie możliwości ich wykorzystania oceniono pozycję polskiej gospodarki żywnościowej w aspekcie wynegocjowanego Traktatu Akcesyjnego. Zaprezentowano możliwe programy wsparcia finansowego polskiej gospodarki żywnościowej w fazie pełnego członkostwa w Unii Europejskiej oraz ich wpływ na jej rozwój. W konkluzji stwierdzono, że środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej zapewnią możliwości rozwojowe przedsiębiorstwom pod względem modernizacyjnym i restrukturyzacyjnym. Przedsiębiorcy i rolnicy otrzymają dodatkowe środki na egzystencję w trudnym, wciąż trwającym okresie adaptacyjnym.